

JORDVERN – EI LANGSIKTIG SAMFUNNSINTERESSE:

Lokalt jordvern – sett i eit globalt perspektiv

Nils Vagstad
Forskningsdirektør

Var det så enkelt ?

NATIONEN
DISTRIBUTJENS NÆRSKAP

Ingen vet når uhellet
kan ramme gård
og grunn.

Landbruksforsikring
- bondens eget forsikringselskap

Bioforsk gir grønt lys for Ikea-
varehus

Å ta vare på matjorda – jordvern –
*bare for å være vrang, bakstreversk
og mot “utviklinga” ?*

- Uforståelig problemstilling?

- Alt kan jo kjøpes for (olje)penger ?

Å satse penger på landbruket er ikke nødvendigvis god distriktpolitikk, tror lederen for produktivitetskommissjonen. Foto: Bjarne Bekkeheien Aase

Produktivitetskommissjonen: Norsk landbruk er et pengesluk

Ekspertgruppe foreslår å bygge ned tollvernet, myke opp jordvernet og avskaffe jordbruksavtalen.

“Norsk landbruk er ikke samfunnsøkonomisk lønnsomt”

url=http://www.adressa.no/nyheter/sortrondelag/article10403670.ece/ca5ko5

Tilgang på mat – fundamentet i alles liv og alle samfunnsstrukturer – *til alle tider*

Mat – ikke som hvilken som helst annen vare

Matproduksjon – ulikt alle andre produksjoner

Ved god tilgang

Liten verdi

Ved dårlig tilgang →

Uendelig stor verdi

Bare noen få måltider unna kaos

Den store smørkrisen...

Dra på smilebåndet kanskje, *MEN*

Gir noen signaler om:

- > Sårbarhet
- > Konsekvenser ...hysteri mm

The Colbert Report
Get More: Colbert Report Full Episodes, Political Humor & Satire Blog, Video Archive

Slik ler verden av Norge

Alexander Winger
Tilpiss meg @Wingermann Published 14.12.11 21:53

... og slik gjør vi narr av oss selv.

TINE

Live Aid 2012

NORWAY NOW!!!

Due to the situation in Norway regarding the immediate lack of butter to make x-mas cookies, we need to remind the world to focus on this horrific state of emergency. We therefore hope that the world will come to...

Det kan være lett å ta ting for en selvfølge – som ikke er en “selvfølge”

Det dreier seg mye mer enn øyeblikkets tilgang på mat

Sikkerhet, forutsigbarhet og stabilitet – flere ganger for dag – dag ut og dag inn; *i morgen..., neste år..., de neste 50, 100 år ...*

Landbruket utsatt for omvendt “proporsjonalitet”: *Jo mer suksessfullt jo mindre verdsatt*

Einar Lie

➤ **For dagens oljerike Norge er antagelig den viktigste innsikten at det er i tider når bekymringen er minst og oppgangen raskest, at fallhøyden også blir størst.**

Kronikk

Einar Lie professor i økonomisk historie, Universitetet i Oslo

Oppdatert: 29. des. 2014 08:01

A Meninger Kronikker

Utfordring: *Holdningen til – og forståelsen av hva matproduksjon er -- og hva det krever*

Matsikkerhet berører alle – og har globale implikasjoner

Norge og norsk matproduksjon lever ikke i et vakuum

For Norge, norsk landbruk og matsikkerhet – kan bli like viktig det som skjer ute som det som skjer hjemme; *DESSUTEN*

Det er ikke alt vi rår med – sjøl med vår oljerikdom og teknologi

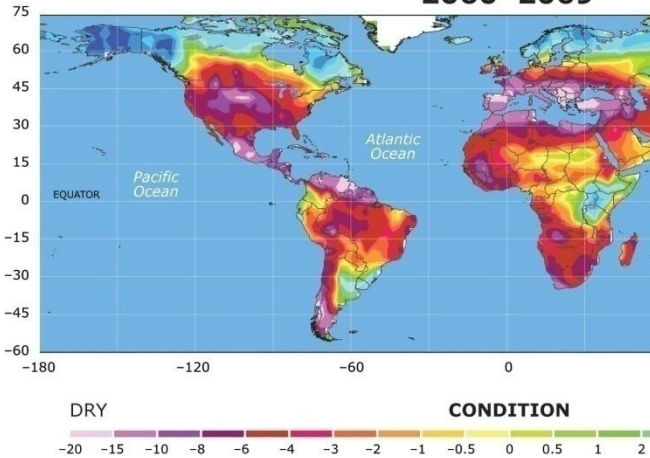

WATER SCARCITY IN 2025
 Group 1 - Moderate water scarcity
 Group 2 - Severe water scarcity
 Group 3 - Moderate food stress
 Not estimated

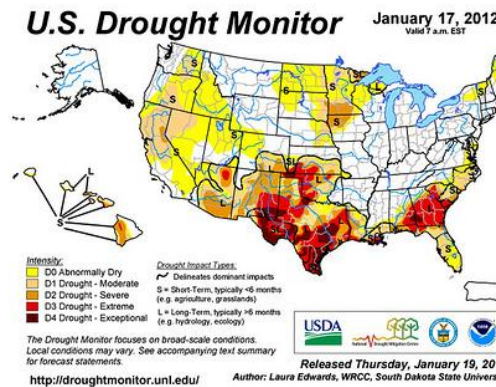
IWMI INDICATORS OF RELATIVE WATER SCARCITY

Framtidig rammevilkår for matproduksjon ved de rådende klimascenariene

2060-2069

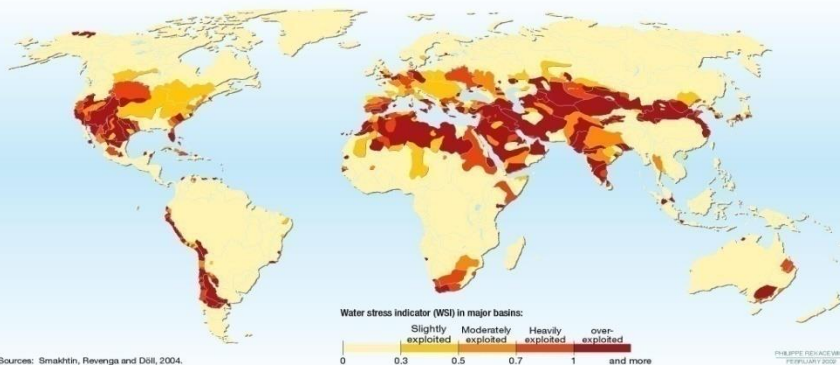

Varme og tørke

Ekstremvær

Vannmangel

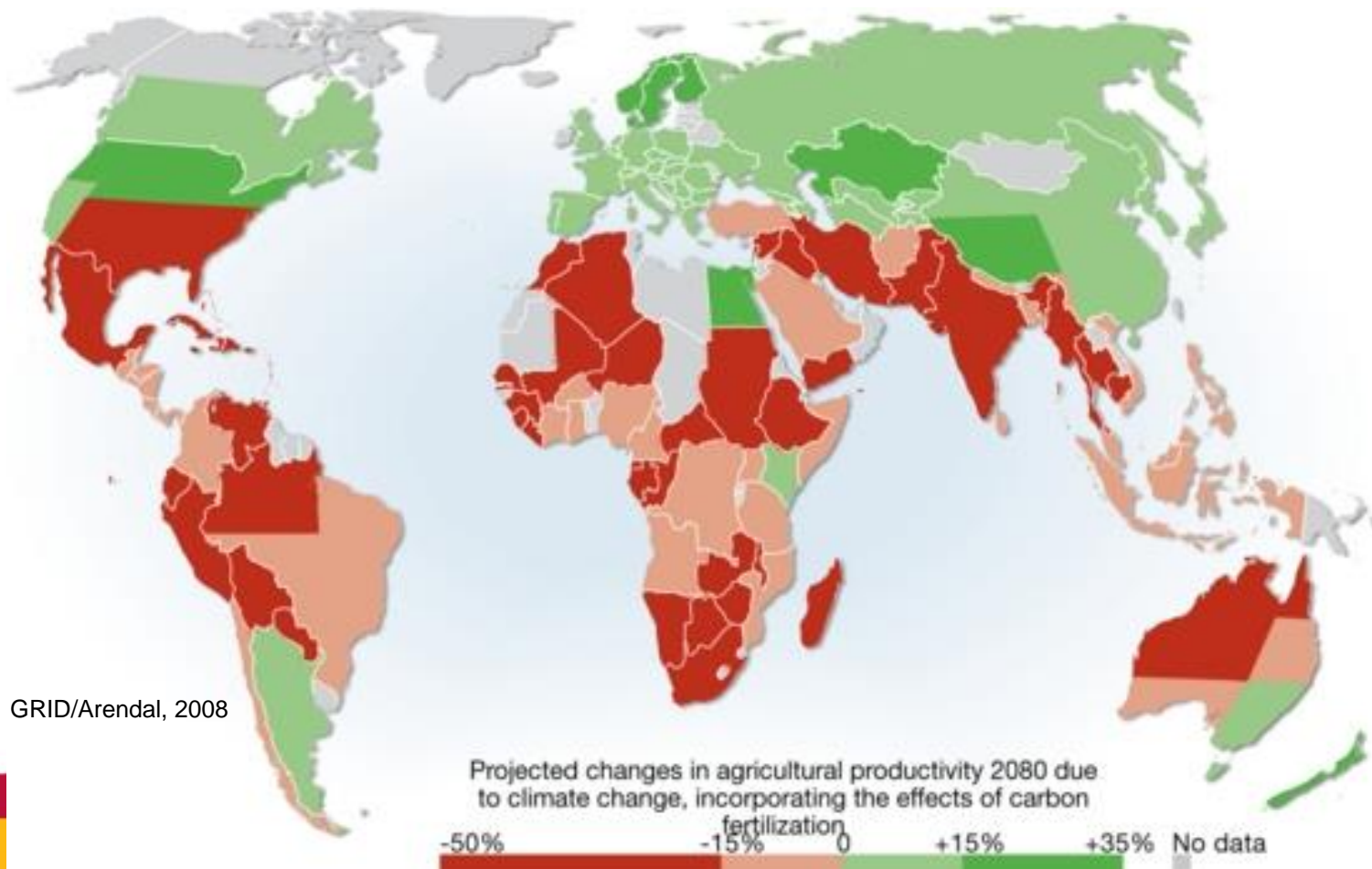

Politisk og sosial ustabilitet

Like gjerne en nedgang som en økning i produktivitet

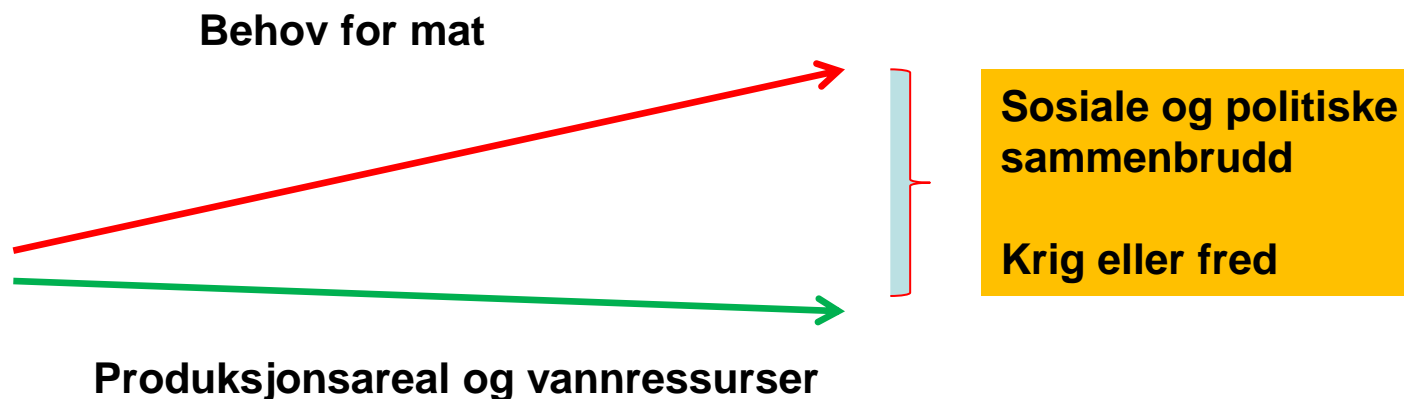
Prognoserte endringer i jordbrukets produktivitet fram til 2080 som en følge av klimaendringer (GRID Arendal)

GRID/Arendal, 2008

Vår felles utfordring:

Veldig mange flere skal ha mat, og mange mye mer mat

Mye mer mat må hentes ut av samme ressursbase

Sårbar matproduksjon: Som en toppidrettsutøver – *liten tue velte stort lass*

Ting kan gå bra; MEN større ustabilitet og uforutsigbarhet

Beredskap - politikk; *håndtere ikke bare det uforutsigbare – men det ukjendte ukjendte*

De siste 60 årene

Imponerende økning i produktivitet og kvalitet globalt – og nasjonalt

Globalt

- Mat til 7 mrd i dag mot 3 mrd i 1950 – med nesten samme areal

Nasjonalt

- Dobling av arealproduktivitet, stor produksjonsøkning, men avtagende selvforsyningsgrad siste periode

Forutsetninger

- Kunnskaps- og teknologiutvikling
- Investering og tilgang til ressurser
- Politisk vilje og samfunnsmessige forhold

Svært krevende utfordringer:

Nye, flere og langt mer komplekse enn tidligere

I løpet av 25-30 år

- Om lag 2 milliarder flere som skal ha mat
- Raskt tiltagende urbanisering og endringer i diett
- Om lag 3 milliarder - med betydelig mangel på vatn

Mer krevende framover

- Nedgang i produktivt areal
- Avtagende produktivitetsvekst
- Raskt økende konfliktpotensial ift vann og naturressurser
- Kontraproduktive lobbyister; – “urban fremmedgjøring” og vrangforestillinger

50-70 % mer mat,, *men uten mer areal og vannressurser ?*

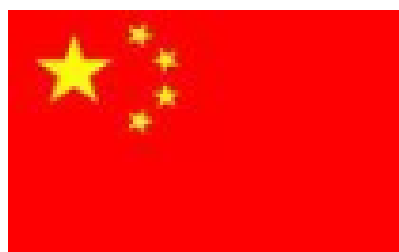
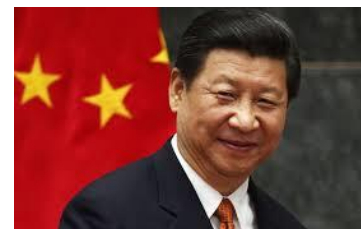
..., og i så fall en produktivitetsvekst uten sidestykke historisk

Nøkkelen til mye av det meste
Kina --- og India >> 3 mrd
Afrika + 1 mrd

...,men særlig Kina
Klokskap i det kinesiske lederskapet
kanskje snart også den mest avgjørende
globale politiske utviklingsfaktoren

Dimensjonene ved Kina er enorme, og knapt til å fatte *(og vi kommer alle til å bli påvirket)*

Kina kommer å gjøre ALT som er nødvendig for egen matsikkerhet

Med

- 20 % av verdens befolkning, MEN *ca 8 % av verdens jordbruksareal ca 6 % av ferskvannet*

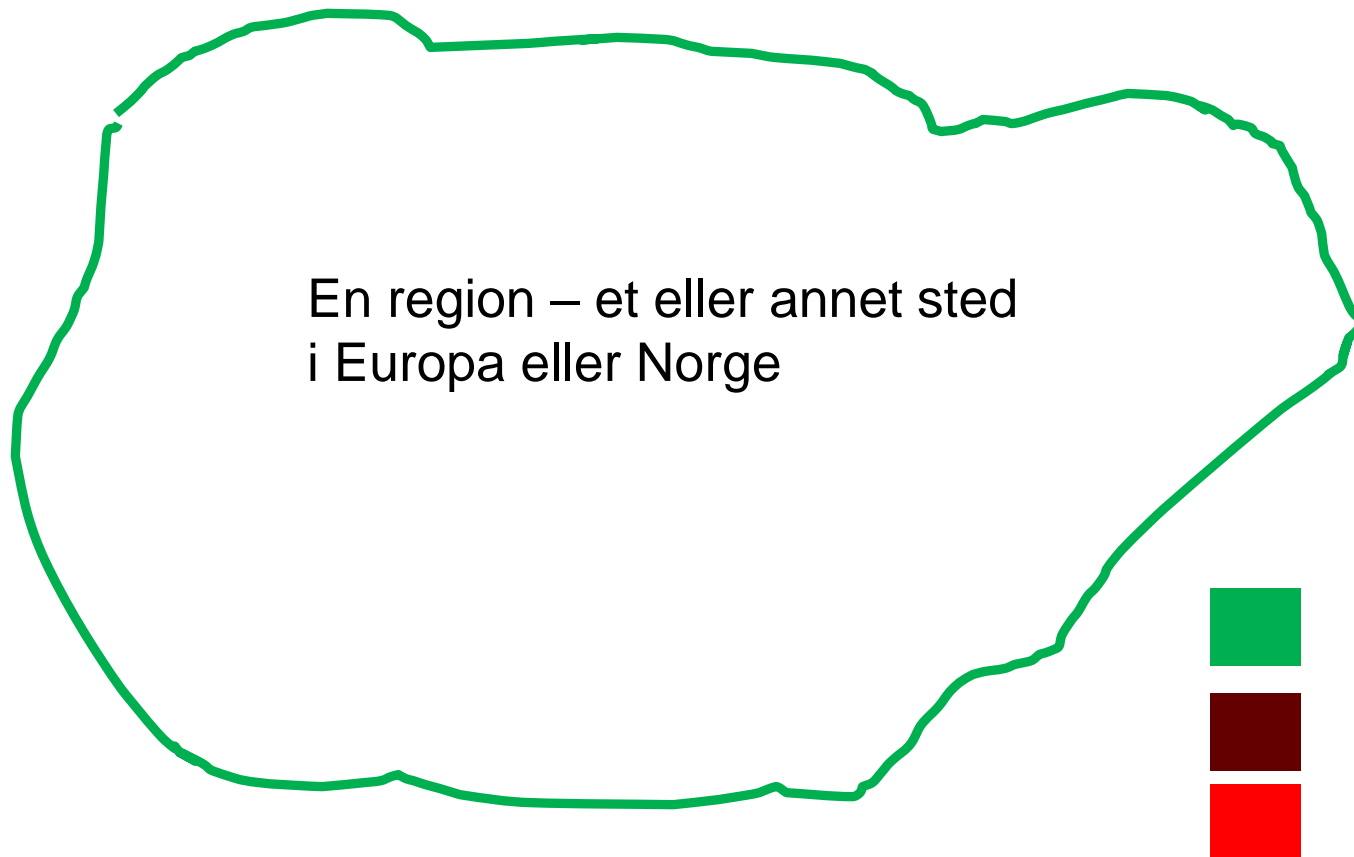
OG – om noen år

- *1 milliard urbane kinesere*
- *Svært mange med høy levestandard og svært stor kjøpekraft*

Dette skaper uforutsigbarhet av ukjente dimensjoner i de globale matmarkedene

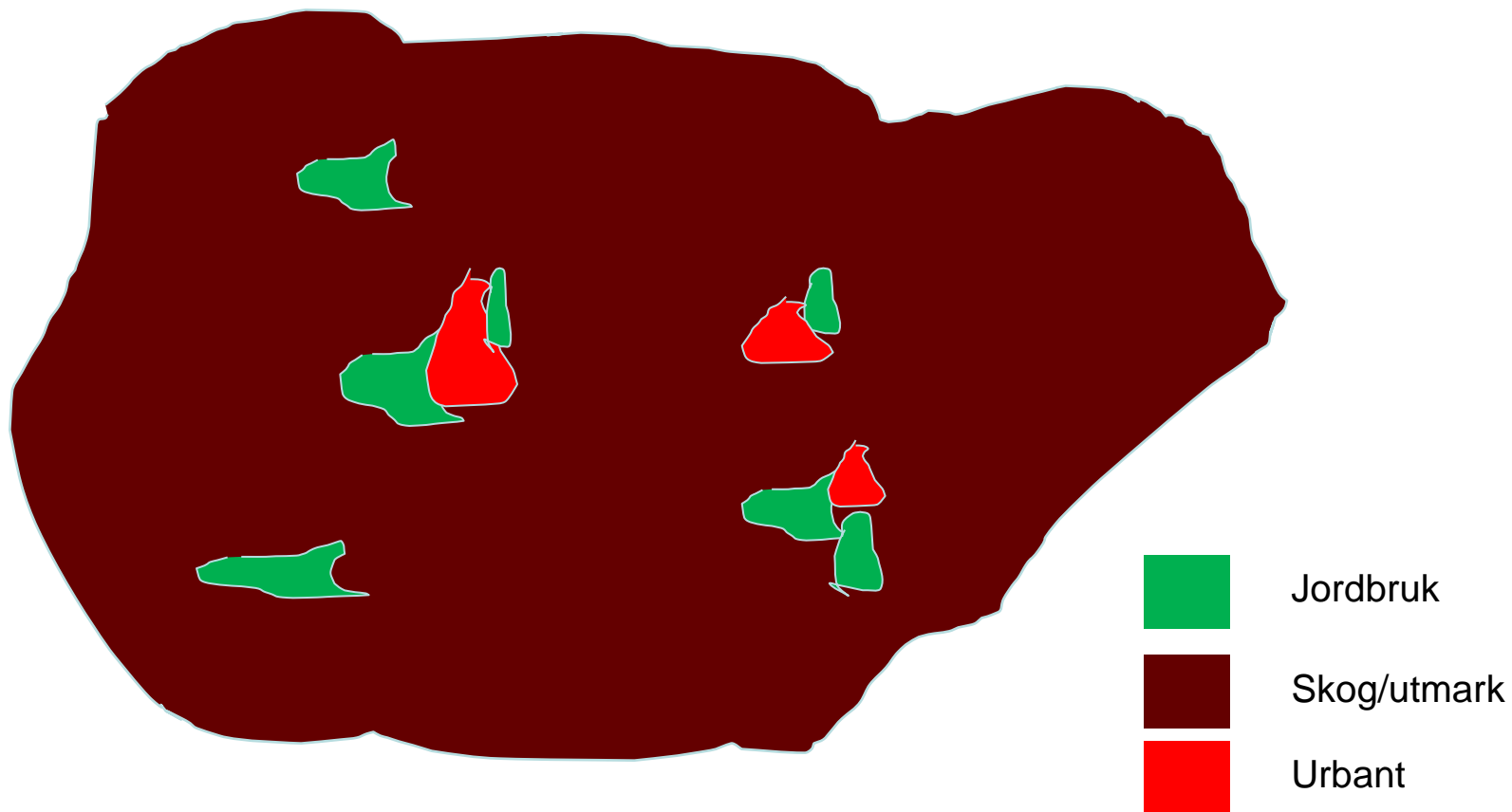
Norge er ikke som andre land

En typisk arealsituasjon i Europa

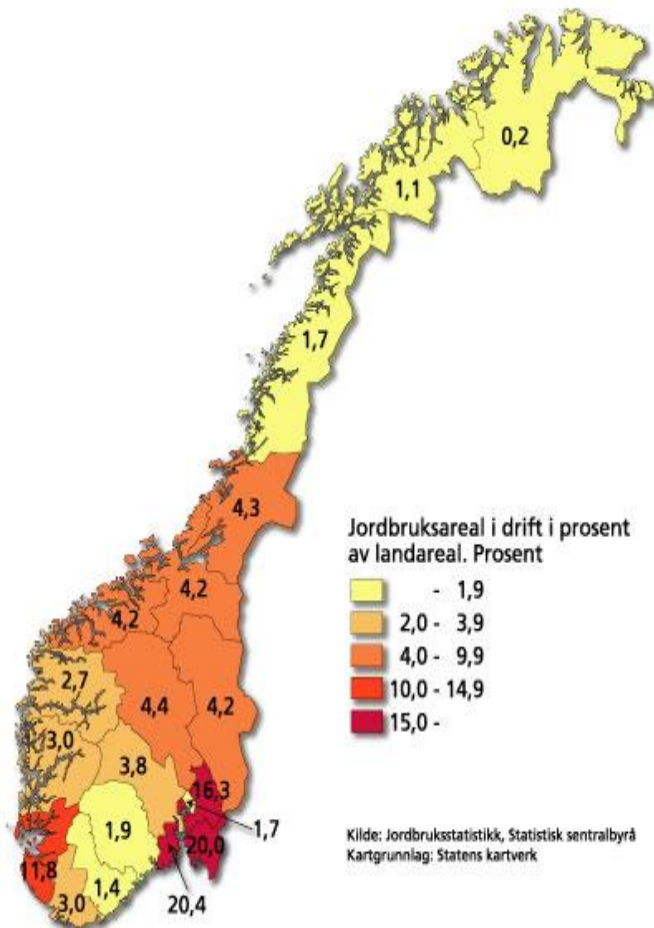
Motsatt bilde i Norge

Norge; *ANNERLEDESLANDET*

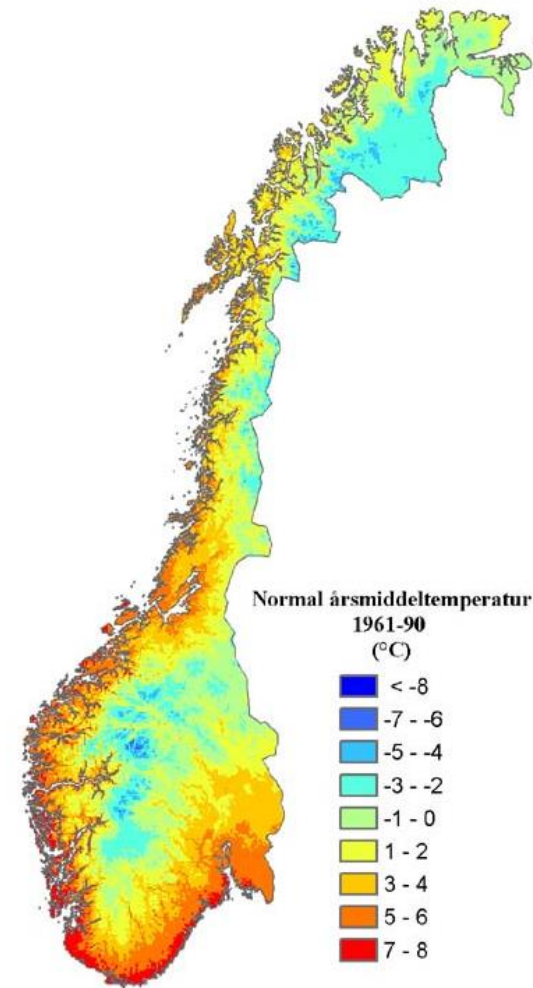
Få land har lavere sikkerhet og beredskap i form av produktive arealer

Jordbruksareal i drift i prosent av landareal i alt, etter fylke. 2002

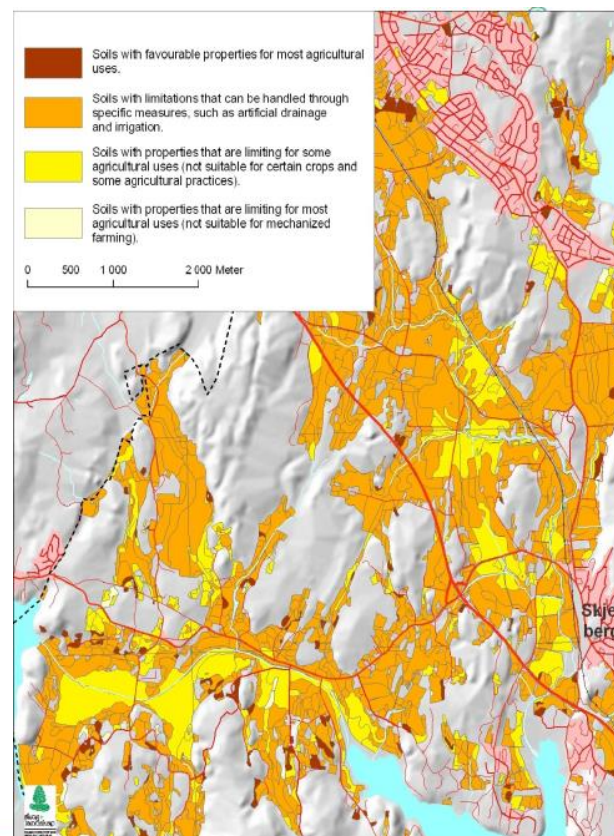
Realitetene:

- Stort sett bare fjell og skog;
 - < 3 % dyrket areal
- Kun 1-2 % velegnet til krevende matvekster og produksjoner
- Udyrkede reserver av mindre god kvalitet – ikke et “1:1 forhold”

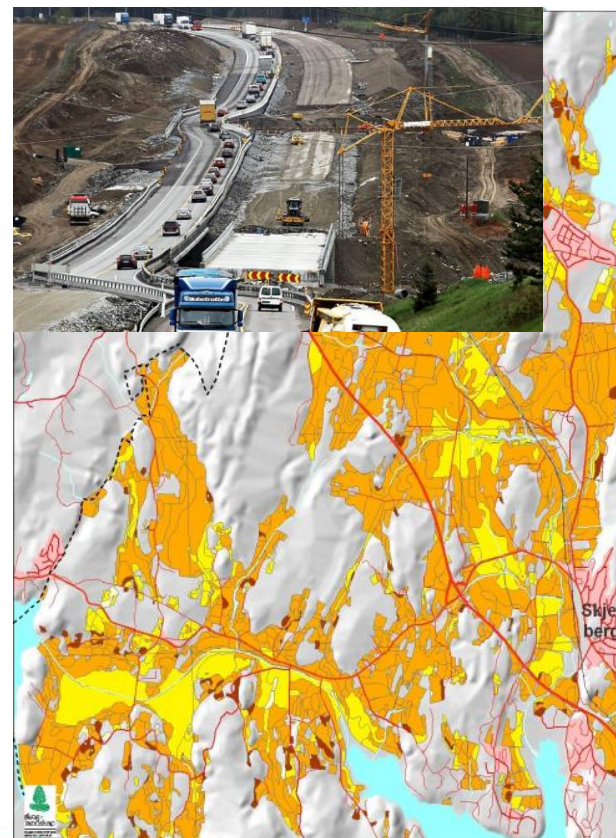
Jordvernet - *i møte med* *“samfunnets behov” --- og når* *viktige samfunnsinteresser tilsier ...*

- Det sies at jordvernet ikke må *“stå i veien for utviklingen”* ,
- - - - *Hvilken utvikling – og tidshorisont ?*
- og at *“vedtak skal fattes der man kjenner problemstillingene best”*
- - - *Hvilken problemstillinger “kjenner” kommunene og lokalforvaltningen ?*

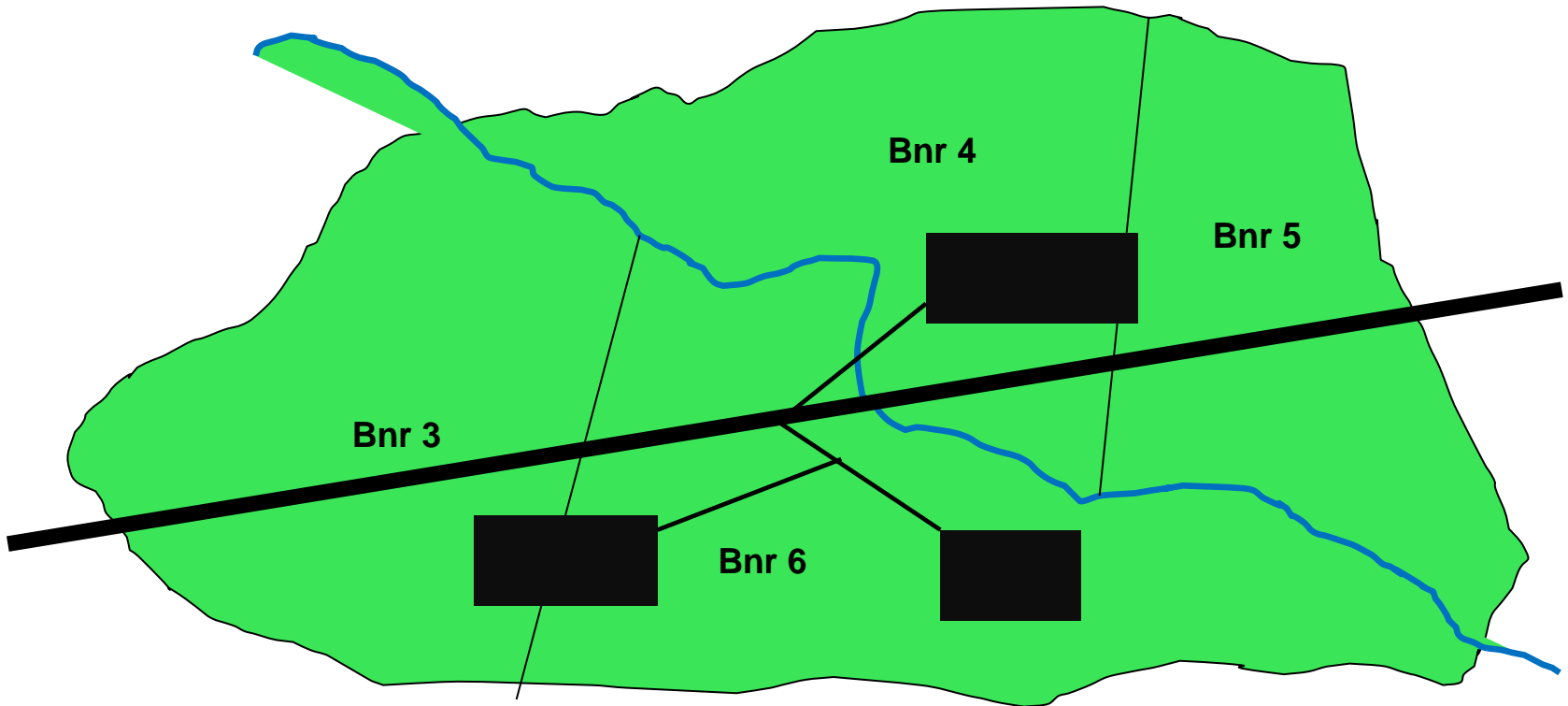

Jordvernet - *i møte med* *“samfunnets behov” --- og når* *viktige samfunnsinteresser tilsier ...*

- Tettstedutvikling og samferdsel
 - avgjørende føringer for jordvernet.
- Overordna og samordna nasjonal/regional politikk for arealbruk og arealplanlegging
 - Forstå rekkevidden og konsekvensene
 - Håndtere det kortsiktige – uten å miste langsiktige og grunnleggende perspektiver av syne

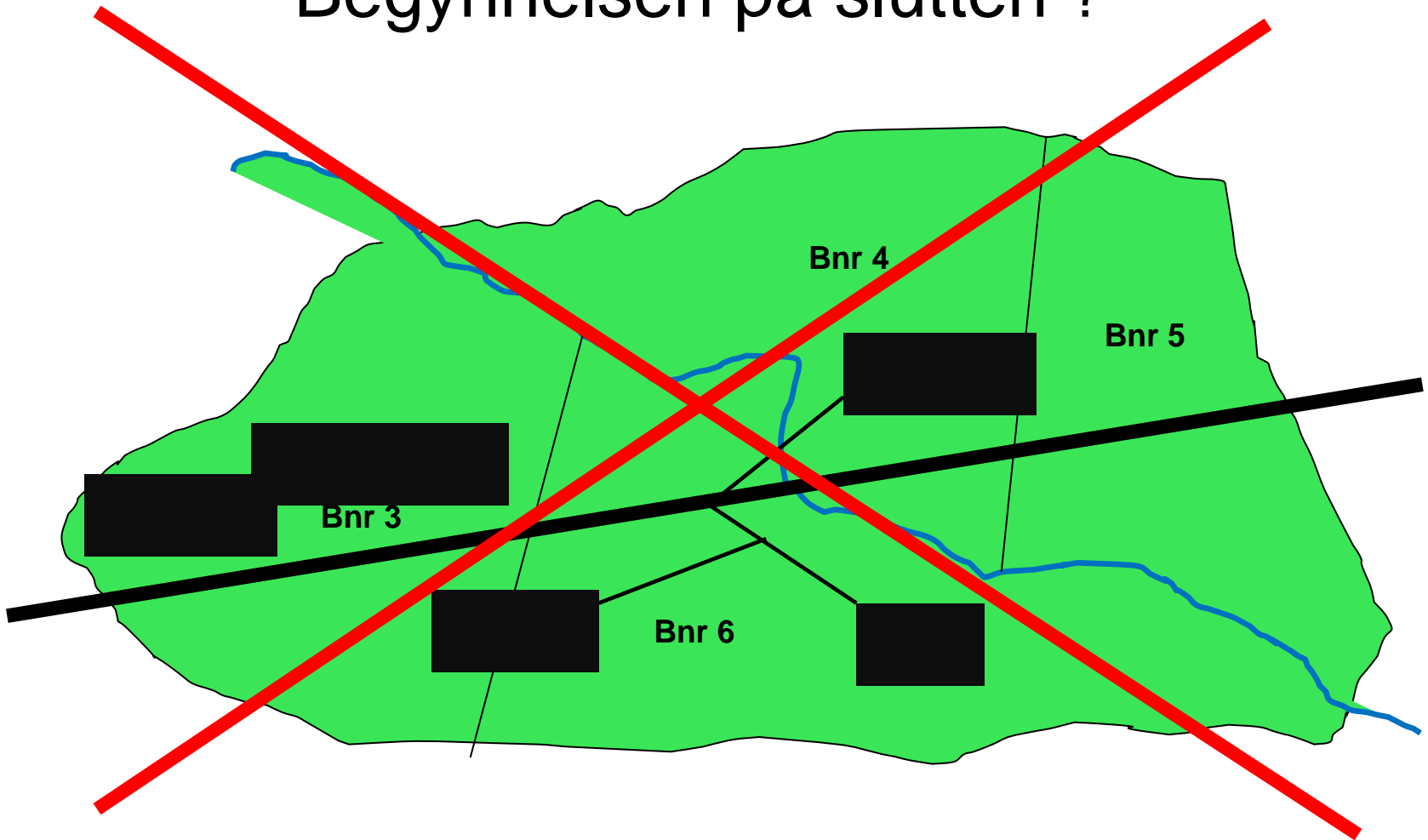
Arealdisponering Fragmentering – en kritisk faktor

Arealdisponering Fragmentering – en kritisk faktor

Fragmentering Begynnelsen på slutten ?

Kjente problemstillinger for Vekstfylket Rogaland, *som også er Matfylket Rogaland*

- Fundamental posisjon i norsk matproduksjon – historisk ... og i framtida
- Formidabel verdiskaping
 - Produksjonsverdi >> 6 mrd
 - Sysselsetting >> 7000 årsv
- Arven og historia; *Generasjoner av slit, oppoffrelse og framsynthet nedpløgd i jorda, stabla i steingardar og rotfesta i kulturen*

Vekstfylket Rogaland; Mange utfordringer

Skal kombinere

- “Vertskapsrolle” – for uttaket av våre nasjonale marine oljeressurser (*2-3 generasjoner*)
- Nasjonal rolle; - kontinuerlig verdiskaping fra lokale ikke-fornybare jordressurser (evigvarende)

UTFORDRINGEN:
Disposisjoner ift “vertskapsrollen” kan ha evigvarende konsekvenser for den nasjonale rollen

Vekstfylket Rogaland; Mange utfordringer – *stort ansvar ...*

Et stort potensial og viktig rolle, *men også et stort ansvar*

- *Fordi*; - tyngdepunkt i norsk matproduksjon
- *Fordi* ; Produksjonsforhold av det beste i Norge
- *Fordi*; - forvalte sin jordkapital som ivaretar langsikte nasjonale sikkerhetshensyn

UTFORDRINGEN:
Disposisjoner ift “vertskapsrollen” kan ha evigvarende konsekvenser for den nasjonale rollen

Avgjørende ramme:

Samfunnets holdninger og forståelsen av hva mat er og hva matproduksjon krever

- Utelukkende en kortsiktig næringspolitisk sak .. – *størst mulig avkastning og billigst mulig mat – på kort sikt*
- Et bredere nasjonalt og langsiktig samfunns- perspektiv ?

At matproduksjon og matsikkerhet er grunnleggende samfunnssikkerhet – og meir enn bare næringspolitikk

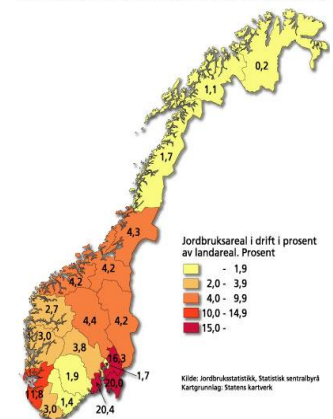
UTFORDRINGEN:
Beredskapsperspektivet prisdrevet nærings- politikken og ulike lokale planprosesser

Hvis en aksepterer premissen om at tilgang på mat egentlig er det mest grunnleggende i alles liv og for all samfunnsutvikling (*I dag og inn i evigheten*) :

Hvorfor da legge andre premisser, prinsipper og politisk logikk til grunn for risikohåndtering og beredskap innen nasjonal matsikkerhet enn for militær sikkerhet (og andre “sikkerheter”)

Jordbruksareal i drift i prosent av landareal i alt, etter fylke, 2002

Hvorfor framstilles MATSIKKERHET og JORDVERN som en bondesak ?

Mat – bare for bønder ?

- *”””Militer sikkerhet er vel ikke en sak primært for norske offiserer ?”””*

Jordvern – for at bønder skal ha arealer å kjøre traktor på ?

Matroduksjon – for å sysselsette bønder ?

40 mrd til Forsvaret er vel ikke 40 mrd til de ca 17 000 ansatte i Forsvaret, like lite som 15 mrd til landbruket er 15 mrd til de ca 45 000 bøndene

↑
“ Samfunnsøkonomisk lønnsomt ” ??

**Utfordringane – å se det
langsiktige i det kortsiktige:**

Åra framover prega av: **U**stabilitet og **U**forutsigbarhet

Trippelt opp: NATUR, POLITIKK og MARKED

Ett logisk svar: ØKT BEREDSKAP

Beredskapen ligger i produksjonskapasitet
og kompetanse – og JORDVERNET

**Kanskje har stabilitet, forutsigbarhet og frihet fra “kriser”
en verdi i seg selv- som ikke er tilstrekkelig verdsatt ?**

**Utfordringen – å se det
langsiktige i det kortsiktige - -
og enkeltdelene i helheten:**

*Nedbygging av matjord
– bør vite hva en gjør:*

**Et valg med irreversible, potensielt
sjølforsterkende og evigvarende
konsekvenser**